

2021-08-30

Ministern för högre utbildning och forskning Matilda Ernkrans
Statssekreteraren Stefan Engström samt Politisk sakkunnige Lina Hultqvist vid Utbildningsdepartementet
Statssekreterarna Mats Andersson och Maria Ferm vid Statsrådsberedningen

Hemställan till regeringen: policyförslag avseende livslångt lärande

Föreliggande underlag är en hemställan till regeringen med policyförslag avseende fortbildning och vidareutbildning för yrkesverksamma inom högskolan, en viktig del i det livslånga lärandet.

Högskolans roll i det livslånga lärandet behöver stärkas

Digitalisering, internationalisering, klimatomställning och att fler yrkesverksamma arbetar längre upp i åldrarna är genomgripande förändringar på arbetsmarknaden, vilka har påskyndats av pandemin. Behovet av omställning och livslångt lärande är därmed större än någonsin. Det nya omställnings- och studiestödet, som är en del av partsöverenskommelsen, är ytterligare en faktor som påverkar efterfrågan på livslångt lärande. Svenskt Näringsliv, Saco och TCO anser att högskolan måste rustas för att möta arbetsmarknadens nya behov av fort- och vidareutbildning.

Tillgång till rätt kompetens är avgörande för att såväl företag som samhällsviktiga funktioner ska fungera. Samtidigt växer obalansen mellan vad arbetsgivarna efterfrågar och utbudets sammansättning, något som försvårar matchningen på arbetsmarknaden. Enligt Svenskt Näringsliv misslyckas vart femte rekryteringsförsök i svenska företag, ofta på grund av det saknas kandidater med rätt kompetens. 67 procent av företagen anger att det är svårt eller mycket svårt att rekrytera personer med högskoleutbildning. Utmaningen att hitta rätt kompetens finns i hela landet, i alla branscher och i alla typer av företag. Dessutom har yrkesverksamma tjänstemän ett stort behov av kompetensutveckling och vidareutbildning - redan före pandemin. I en SCB-undersökning från hösten 2019 anger närmare fyra av tio yrkesverksamma tjänstemän att de behöver vidareutbildning som de inte kan få av sin

arbetsgivare inom ramen för arbetet. Samma undersökning visar att ett hinder för utbildning är att utbudet av korta och flexibla kurser är för litet.

Samtidigt har arbetslösheten stigit till historiskt höga nivåer. Enligt statistik från Arbetsförmedlingen uppgick antalet öppet arbetslösa och deltagare i arbetsmarknadspolitiska program med minst två års eftergymnasial utbildning till 89 300 personer i slutet av maj.¹ Även om vi nu ser en viss återhämtning i ekonomin finns det en risk att arbetslösheten för vissa grupper permanentas på en hög nivå. Trenden är att långtidsarbetslösheten stiger.

Redan innan pandemin pågick en strukturomvandling på arbetsmarknaden, driven av digitalisering och globalisering. Under pandemin har förändringstakten accelererat,² vilket har medfört förändrade kompetensbehov på arbetsmarknaden. Det handlar både om att vissa yrken försvinner och att andra yrken tillkommer eller förändras. Det innebär också att många som förlorat sina jobb under krisen kan behöva rustas för att komma tillbaka till nya.

När behovet av livslångt lärande ökar ställs högre krav på fortbildning och vidareutbildning i högskolan. För att yrkesverksamma ska kunna byta arbete och bransch, för att arbetslösa ska ha möjlighet att ställa om när arbetsmarknaden svänger och för att arbetslivet och näringslivet ska kunna klara sin kompetensförsörjning.

Partsöverenskommelsens nya omställnings- och studiestöd kommer att ställa ytterligare krav på utbildningssystemets förmåga att tillgodose arbetslivets och individers behov. Det är inte bara uppsagda som får möjlighet att ställa om med generösa villkor, även anställda ges möjlighet till utbildning som stärker individens framtida ställning på arbetsmarknaden. Att allt fler yrkesverksamma har en högskoleutbildning gör att högskolan blir ett naturligt val för kompetensutveckling och omställning. Det innebär att efterfrågan på ett attraktivt, relevant och flexibelt utbud av kortare kurser för yrkesverksamma kommer att öka. Högskolan kommer att få en allt viktigare roll för det livslånga lärandet.

För att ge lärosätena möjlighet att tillgodose detta behov krävs både långsiktighet och framförhållning men också resurser respektive policyer, standarder och nationella regelverk som stärker det livslånga lärandet.

Svenskt Näringsliv, Saco och TCO vill att följande reformer genomförs för att stärka det livslånga lärandet inom högre utbildning:

1. Inför en "samverkanspeng" för att premiera, främja och stärka samverkan mellan universitet och högskola respektive arbetsliv/näringsliv.

Samverkan mellan lärosäten och arbetsliv/näringsliv är viktig för att åstadkomma ett relevant utbildningsutbud. Omfattningen av denna samverkan varierar mellan olika lärosäten, sannolikt beroende på att lärosäten har olika förutsättningar, erfarenheter och resurser. Utbildningssamverkan behöver stärkas. Många lärosäten i Svenskt Näringslivs undersökning³ är positiva till att samverka kring den högre utbildningens dimensionering och innehåll med arbetsliv och näringsliv.

¹ Arbetsförmedlingen och Rams.

² https://arbetsformedlingen.se/download/18_2bef8e33170a57d956513766/1592291999584/arbetsmarknadsutsikterna-varen-2020.pdf, AF 2020-2021

³ Utbildning för kompetensutveckling och omställning Så kan högskolans roll för det livslånga lärandet stärkas, Svenskt Näringsliv, 2021

2. Öka resurserna till högskolan för att utveckla kursutbudet för fortbildning och vidareutbildning för yrkesverksamma.

Nuvarande resurstilldelningssystem till universitet och högskolor skapar inte tillräckliga incitament för lärosätena att uppfylla åtaganden om ett kursutbud för livslångt lärande. Resurstilldelningen premierar breda, billiga och långa programutbildningar med högt söktryck där stora volymer studenter kan undervisas. För att tillgodose det ökande behovet av livslångt lärande krävs ett attraktivt, relevant och flexibelt kursutbud på universitet och högskolor. För att utveckla kursutbudet för fortbildning och vidareutbildning för yrkesverksamma krävs ökade resurser. Vidare måste kravet på helårsprestationer för omställning och kompetensutveckling i högskolan tas bort. En utredning med syfte att utreda och lämna förslag på ett nytt resursfördelningssystem till högre utbildning måste tillsättas.

3. Samordna analyser och prognoser om behovet av högskoleutbildade.

Tillgången till analyser och prognoser om kompetensbehov är grunden för en relevant dimensionering av utbildningar på kort och lång sikt. Det är också viktigt för att individer ska kunna fatta välinformerade val om sin framtid. Tillgången till analyser och prognoser om behovet av högskoleutbildade behöver samordnas. Analyserna och prognoser bör också omfatta regional information om behoven av högskoleutbildade.

4. Öka valideringen i högskolan med mer resurser.

Skapa incitament för högskolorna att arbeta med validering av yrkesverksammas reella kompetens såväl vid antagning till som tillgodogörande av utbildning. Detta är en förutsättning för att möjliggöra effektivare vidareutbildning och karriärbyten. Högskolorna behöver förstärkta resurser för att arbeta med validering av yrkesverksammas reella kompetens.

5. Använd lärcentra för att tillgängliggöra högre utbildning i hela landet.

Lärcentra är ett viktigt verktyg för att tillgängliggöra högre utbildning utanför lärosätenas huvudorter. Genom att i större utsträckning använda lärcentra till högre utbildning stärks möjligheterna till livslångt lärande i hela landet. Studievägledning för yrkesverksamma kan också tillgängliggöras via lärcentra.

6. Ökad flexibilitet i antagningen till högre utbildning.

Det behövs en mer flexibel antagning om yrkesverksamma ska kunna vidareutbilda sig i takt med arbetsmarknadens förändrade krav. För att yrkesverksamma ska ha möjlighet att ta del av kursutbudet även mellan antagningstillfällen måste antagningssystemet förändras och bli mer flexibelt.

Vi välkomnar att Sverige får ett av världens bästa omställningssystem, som stärker våra företags och våra medlemmars konkurrenskraft. För att företag ska kunna möta de utmaningar och möjligheter som förändringar på arbetsmarknaden innebär, vara konkurrenskraftiga så att kompetensbrist inte blir ett tillväxthinder och för att anställda ska ges möjlighet att stärka sin framtida ställning på arbetsmarknaden måste högskolans roll i det livslånga lärandet stärkas!

Svenskt Näringsliv
Magnus Wallerå

Saco
Göran Arrius

TCO
Therese Svanström